



LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. liepos 11 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bubenienės (kolegijos pirmininkė), Egidijos Tamošiūnienės ir Agnės Tiknūtės (pranešėja), teismo posėdyje kasacinę rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės Ispanijos draudimo bendrovės „Allianz Compañia de Seguros y Reaseguros S.A.“ kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 12 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Ispanijos draudimo bendrovės „Allianz Compañia de Seguros y Reaseguros S.A.“ ieškinį atsakoviui D.S. dėl daikto išreikalavimo iš svetimo neteisėto valdymo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių ieškinio senaties termino nutraukimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė Ispanijos draudimo bendrovė „Allianz Compañia de Seguros y Reaseguros S.A.“ (toliau – ir draudimo bendrovė) 2020 m. sausio 27 d. kreipėsi į teismą ir prašė teismo išreikalauti iš atsakovo automobilį („duomenys neskelbtini“) (suklastotas Nr. (duomenys neskelbtini), tikrasis Nr. (duomenys neskelbtini)) (toliau – transporto priemonė, automobilis) ir jį priteisti ieškovei.
3. Ieškovė nurodė, kad atsakovas 2017 m. birželio 27 d. transporto priemonę įsigijo Vokietijoje. Kai transporto priemonė buvo pargabenta į Lietuvą ir pastatyta automobilių saugojimo aikštelėje, ji buvo sušlaikyta policijos, pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 306 straipsnio 1 dalį (transporto priemonės identifikavimo numerių suklastojimas, neteisėtas sunaikinimas ar pakeitimas). Tyrimas nutrauktas 2019 m. lapkričio 22 d. nutarimu. Ieškovė teigia, kad ji automobilio savininkei Ispanijos įmonei LB ARQUITECTOS SL išmokėjo 32 200 Eur draudimo išmoką ir ši įmonė atsisakė bet kokių teisių ir reikalavimų, susijusių su šiuo įvykiu, todėl ieškovė įgijo nuosavybės teisę į transporto priemonę. Ieškovės įgaliota atstovė UAB „Alfa Baltic“ 2018 m. rugpjūčio 10 d. kreipėsi į Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūrą su prašymu sušlaikytą automobilį grąžinti jos teisėtai savininkei draudimo bendrovei, tačiau, išsprendęs klausimą dėl sušlaikyto automobilio negrąžinimo, ieškovei, Kauno apygardos teismas 2018 m. gruodžio 6 d. nutartyje nurodė ieškovei ginti savo nuosavybės teises civilinio proceso tvarka.
4. Atsakovas, atsisakęs įpareikštą ieškinį, nurodė, kad tik daikto savininkas turi teisę išreikalauti savo daiktą iš svetimo neteisėto valdymo, tuo tarpu ieškovei, išmokėjusiai draudimo išmoką, pereina teisė reikalauti išmokėtų sumų iš atsakingo už padarytą žalą asmens. Atsakovas automobilį įgijo 2017 m. birželio 27 d. Vokietijoje. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.96 straipsnio 1 dalį, iš sąžiningo įgyjejo daiktas išreikalautas gali būti per trejus metus nuo daikto praradimo momento. Buvęs savininkas automobilį prarado 2017 m. sausio 22 d., ieškinys dėl daikto išreikalavimo teisme pareiktas 2020 m. sausio 27 d., t. y. praėjus ieškino senaties terminą. Ieškovės atstovė prisistatė UAB „Alfa Baltic“ atstovai informavo policiją apie automobilio buvimą vietoje, taigi ieškovei nuo 2017 m. rugpjūčio 2 d. buvo žinoma apie jo buvimą vietoje. Ieškovė turėjo 2,5 metų ieškiniui pareikšti, tačiau to per statymo nustatytą terminą nepadarė. Atsakovas yra sąžiningas įgyjejas, sumokėjęs itin didelę automobilio įsigijimo kainą pardavėjui. Išeikalus automobilį iš jo valdymo, jis patirtų itin didelius nuostolius. Ieškovė yra draudimo bendrovė, t. y. automobilis buvo pagrobtas ne iš ieškovės, o iš draudimo bendrovės ir ieškove pati nepatyrė jokių nuostolių, susijusių su turto praradimu. Ieškovė už automobilio draudimą nuo vagysčių iš buvusio savininko gavo draudimo įmokas. Be to, ieškovė, teikdama draudimo paslaugas, prisiėmė galimų nuostolių riziką, draudžia savo veiklą ir paprastai draudikui yra atlyginamos išmoktos draudimo išmokos.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Marijampolės apylinkės teismas 2022 m. birželio 10 d. sprendimu ieškinį atmėtė.
6. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad atsakovas 2017 m. birželio 27 d. Vokietijoje už 19 500 Eur įsigijo 2014 m. laidos automobilį („duomenys neskelbtini“) (suklastotas Nr. (duomenys neskelbtini), tikrasis Nr. (duomenys neskelbtini)). Lietuvoje atlikto ikiteisminio tyrimo duomenimis, nustatyta, kad ginčo automobilis 2017 m. sausio 21 d. buvo pavogtas Ispanijoje, Madride. Grįžęs į Lietuvą atsakovas ginčo automobilį 2019 m. liepos 1 d. pastatė saugomoje aikštelėje. Pagal 2017 m. rugpjūčio 2 d. A. J., ieškovės atstovės UAB „Alfa Bank“ darbuotojo, pranešimą policijai ginčo automobilis buvo sušlaikytas ir pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 306 straipsnio 1 dalį (transporto priemonės identifikavimo numerių suklastojimas, neteisėtas sunaikinimas ar pakeitimas). Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūros (Marijampolė) 2020 m. balandžio 9 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas nutrauktas. Ginčo automobilis 2014 m. kovo 21 d. buvo registruotas savininkės įmonės LB ARQUITECTOS SL vardu, o įregistruotas iš registro 2017 m. sausio 22 d. dėl jo vagystės ieškovė Ispanijos draudimo bendrovė „Allianz Compañia de Seguros y Reaseguros S.A.“, kurioje buvo apdraustas ginčo automobilis, pripažindama pirmiau nurodytą įvykį draudžiamuoju, išmokėjo Ispanijos įmonei LB ARQUITECTOS SL 32 200 Eur draudimo išmoką. Apie Vokietijoje pardavinėjimą vogtą ginčo automobilį buvo skelbiama interneto svetainėse. Iš ieškovės pateiktų įrodymų nustatyta, kad ieškovė buvo apdraudusi įmonėi LB ARQUITECTOS SL priklausantį ginčą automobilį nuo 2014 m. kovo 21 d. iki 2015 m. kovo 1 d., vėliau draudimo apsauga buvo tęsiama ir galiojo iki 2017 m. vasario 28 d. Ieškovės atstovas 2022 m. kovo 2 d. pateikė į bylą 2020 m. gegužės 15 d. sutartį, sudarytą ieškovės ir buvusio automobilio savininkės LB ARQUITECTOS SL, pagal kurioje LB ARQUITECTOS SL patvirtino, kad ieškovė už pavogtą ginčo automobilį jai išmokėjo 32 200 Eur kompensaciją, kurią ieškovei nuosavybės teisę į išregistruotą transporto priemonę ir visos kitos su šiuo daiktu susijusios išvestinės teisės (pvz., teisė pareikšti vindikacinį ieškinį, teisė reikalauti atlyginti daiktui padarytą žalą ir pan.) neatšaukiamai perėjo ieškovei.
7. Šalys byloje sutiko, kad sprendžiant automobilio išreikalavimo iš neteisėto valdymo klausimą būtų taikoma Lietuvos Respublikos teisė.
8. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad byloje nebuvo ginčo dėl to, jog atsakovas yra sąžiningas įgyjejas (ieškovės atstovo pripažintas faktas). Ginčo automobilį jis įgijo pirkimo-pardavimo sutartimi, sumokėdamas už jį įsigijimo kainą. Sutaris nėra nugrįžta ir šioje byloje toks reikalavimas pareiktas nebuvo, dalyvaujanti byloje asmeniu nebuvo įtrauktas pardavėjas, nebuvo analizuotos reikšmingos įsigijimo aplinkybės, todėl sutartis yra galiojanti. Ginčo automobilis buvo pavogtas 2017 m. sausio 21 d. (apie įvykį policijai pranešta 2017 m. sausio 22 d.), ieškovė ieškinį pareikšė tik 2020 m. sausio 27 d., todėl pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad buvo praleistas įstatyme nustatytas trejų metų terminas ieškiniui dėl daikto išreikalavimo iš svetimo neteisėto valdymo pareikšti.
9. Pirmosios instancijos teismas iš baudžiamosios bylos medžiagos Nr. 01-1-39152-17 nustatė, kad būtent ieškovės atstovė prisistatė UAB „Alfa Baltic“ atstovai 2017 m. rugpjūčio 2 d. informavo policiją apie ginčo automobilio buvimą vietoje, o tai reiškia, kad jau po pusmečio nuo daikto vagystės savininkas turėjo teisę ir galimybę reikšti vindikacinį ieškinį, o ieškino senatis buvo tik prasidėjusi. Ieškovei jos teisė ginčą spręsti civilinio proceso tvarka 2018 m. gruodžio 6 d. nutartimi jai išaikino ir Kauno apygardos teismas. Ieškovei ikiteisminiame tyrime atstovavo Lietuvoje veikianti kompetentinga atstovė UAB „Alfa Baltic“ ji teisę pareikšti ieškinio senatį civilinio tyrimo byloje, rašė skundus. Dar 2019 m. sausio 9 d. UAB „Alfa Baltic“ direktoriaus pavaduotojo prašyme prokuroriui nurodoma, kad savininkė atstovaujanti įmonė ruošiasi kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka, tam prašo leisti susipažinti su bylos medžiaga ir pasidaryti nuorašus. Prokurorui 2019 m. sausio 10 d. rezoliucija šis prašymas patenkintas. Iš karto po prašymo, likus metams iki ieškino senaties termino pabaigos, į baudžiamąją bylą buvo pateiktas advokatai R. Rinkui 2019 m. sausio 25 d. išduotas įgaliojimas atstovauti ieškovei. Su visa bylos medžiaga advokatas supažindintas 2019 m. vasario 6 d., pasidarė jos išrašai ir kopijos. Tačiau, nepaisant to, ieškovė jokių veiksmų dešimtį mėnesių nesėmė. 2019 m. lapkričio 22 d. buvo priimtas prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą ir grąžinti transporto priemonę atsakoviui. Šį nutarimą ieškovės įgaliota atstovė UAB „Alfa Baltic“ 2019 m. gruodžio 16 d. apskundė. Ir tik 2020 m. sausio 27 d. ieškovė kreipėsi su ieškiniu į teismą. Nors į bylą ieškovės atstovas pateikė tik 2020 m. sausio 17 d. išrašą iš sudarytos atstovavimo sutarties, posėdžio metu teigė, kad anksčiau ieškovei atstovavo kitas atstovas, tačiau iš kitų ikiteisminio tyrimo medžiagoje esančių įrodymų pirmosios instancijos teismas nustatė, kad įgaliojimas atstovauti ieškovei advokatai R. Rinkui buvo išduotas jau prieš metus, avansinė sąskaita dėl ieškino parengimo ir atstovavimo išrašyta 2019 m. gruodžio 20 d., kai senaties terminas dar buvo nesibaigęs. Iš šių aplinkybių pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad pati ieškovė dėl nesurinktų priežasčių savo teisių nesukubėjo įgyvendinti, o atsakovai ir ikiteisminio tyrimo institucijoms galėjo susidaryti įspūdis, jog ieškovė savo teisių atsisakė, dėl to jis kreipėsi į ikiteisminiam tyrimui vadovaujantį prokurorą, prašydamas jam grąžinti sušlaikytą transporto priemonę, ir toks prašymas buvo patenkintas.
10. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovė savo teises įgyvendino vangiai, daugiau kaip metus nesikreipė į teismą, nors buvo aišku, kad ikiteisminiame tyrime atgauti sušlaikytos transporto priemonės nepavyks. Teismas nepripažino esmės aplinkybės, kad ieškovė yra užsienyje reziduojantis asmuo, nes jos teises gynė atstovai – šioje srityje besispecializuojanti Lietuvos įmonė ir advokatas, kurie nesėmė aktyvių veiksmų ieškovės teisėms ginti ginčo tesaenos tvarka, ir nėra nustatyta jokių aplinkybių, kurios galėtų būti teismo pripažintos pagrįstomis praleistam ieškino senaties terminui atnaujinti. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, priešingu atveju, konstatavus, kad ieškovės vangus dalyvavimas ikiteisminiame tyrime yra pakankamas pagrindas atnaujinti praleistą ieškino senatį, būtų sukurtos prielaidos ieškovei piktnaudžiauti savo teise, būtų neskatiriamas operatyvus ginčo sprendimas ir teisės taikos atkūrimas.
11. Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į nustatytas aplinkybes, konstatavo, kad terminas ieškiniui pareikšti buvo praleistas, o nenustačius pagrindų jį atnaujinti, ieškinytų tuo pagrindu buvo atmestas.
12. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2022 m. gruodžio 12 d. nutartimi paliko nepakeistą Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. birželio 10 d. sprendimą.
13. Ieškovė su apeliaciniu skundu pateikė naujus įrodymus – susirašinėjamą dėl taikaus ginčo išsprendimo, prašė juos priimti, atsakovas su tokiu prašymu nesutiko, nurodė, kad ieškovė dokumentus turėjo ir galėjo pateikti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teismas. Apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 314 straipsniu ir atsižvelgdamas į tai, kad atsakovas ginčijo patį ieškovės nurodomo susirašinėjimo faktą bei derybas su ieškove, taip pat kad susirašinėjimo, jei toks buvo, duomenis ieškovė galėjo pateikti pirmosios instancijos teismui, o byla apeliacine tvarka nagrinėjama antrą kartą, atsisakė priimti ieškovės pateiktus naujus įrodymus.
14. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad ieškovė neginčijo pirmosios instancijos teismo išvados, jog ieškino senaties terminas vindikaciniam ieškiniui pareikšti prasidėjo 2017 m. sausio 21 d. (nuo daikto praradimo momento), todėl ieškovė, ieškinį pareikšusi 2020 m. sausio 27 d., praleido CK 4.96 straipsnyje nustatytą trejų metų ieškino senaties terminą. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo vertinimui, kad pagrindo atnaujinti šį terminą kaip praleistą dėl svarbių priežasčių nenustatyta.
15. Ieškovė ginčijo pirmosios instancijos teismo netinkamai atliktą priežasčių, sudariusių pagrindą atnaujinti praleistą ieškino senaties terminą, įvertinimą. Ieškovės teigimu, pagrobto automobilio nuosavybė ieškovei perėjo tik po draudimo išmokos buvusiai savininkei išmokėjimo, t. y. vėliau, nei automobilis buvo faktiškai pagrobtas; taip pat aplinkybė, sudariusi pagrindą terminą atnaujinti, buvo ir ta, kad baudžiamajame procese automobilis ieškovei buvo grąžintas, tačiau vėliau nutarimas panaikintas, o baudžiamasis procesas nutrauktas; ieškovė yra užsienyje reziduojantis asmuo, jį derėjosi su atsakovu dėl taikaus ginčo sprendimo būdo, be to, ieškino senaties terminas buvo praleistas nežymiai (tik penkis dienas).
16. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad, pagal CK 6.1015 straipsnio 1 dalį, jeigu draudimo sutartis nenustato ko kita, draudkui, išmokėjusiam draudimo išmoką, pereina teisė (įvyksta prievolės asmenų pasikeitimas – subrogacija) reikalauti išmokėtų sumų iš atsakingo už padarytą žalą asmens. Byloje nebuvo ginčijama pirmosios instancijos teismo nustatyta faktinė aplinkybė, kad ieškovė, išmokėjusi draudimo išmoką už pagrobtą automobilį, negavo dėl to patirtos žalos atlyginimo iš atsakingo už žalą padarytą asmens, todėl vindikacinį ieškinį reikė kaip to automobilio savininkę.
17. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad pasikeitus prievolės asmenims ieškino senaties terminas ir jo skaičiavimo tvarka nepasikeitė (CK 1.128 straipsnis), ieškovė neginčijo pirmosios instancijos teismo nustatyto ieškino senaties pradžios momento, todėl ieškovės nurodyta kaip svarbi termino praleidimo priežastis pripažinti pagrobto automobilio nuosavybės ieškovei perėjimą tik po draudimo išmokos buvusiai savininkei išmokėjimo, t. y. vėliau, nei automobilis buvo faktiškai pagrobtas, apeliacinės instancijos teismo buvo atmesta kaip nepagrįsta.
18. Apeliacinės instancijos teismas vertino ieškovės nurodytą kaip svarbią ieškino senaties termino praleidimo priežastį ieškovės pagrįstą lūkestį ginčą išspręsti taikiai (automobilį atgauti baudžiamojoje byloje), tačiau, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, tokį lūkestį paneigė ikiteisminio tyrimo bylos eiga: nors 2018 m. rugėjo 11 d. buvo priimtas prokuroro nutarimas automobilį sugrąžinti ieškovei, atsakovui šį nutarimą apskundus, Marijampolės apylinkės teismas 2018 m. lapkričio 7 d. nutartimi atmėtė jo skundą dėl Marijampolės apylinkės prokuratūros prokuroro 2018 m. spalio 8 d. nutarimo, kuriuo buvo atmestas atsakovo skundas dėl 2018 m. rugėjo 11 d. nutarimo sugrąžinti automobilį panaikinti; Kauno apygardos teismas galutinė ir nesunkindama 2018 m. gruodžio 6 d. nutartimi panaikino Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartį. Marijampolės apylinkės prokuratūros prokuroro 2018 m. rugėjo 11 d. nutarimą dėl automobilio grąžinimo ieškovei ir Marijampolės apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro 2018 m. spalio 8 d. nutarimą dėl atsakovo skundo netenkinimo; ši teismo nutartis įsigaliojo nuo jos priėmimo dienos; be kita ko, joje buvo konstatuota, kad prokuroras iš esmės išsprendė ginčą tarp automobilio savininko ir jo sąžiningo įgyjejo, ginčas yra ne baudžiamojo proceso, o civilinio proceso reguliuojama sritis, jis sprendtinas civilinio proceso tvarka; 2019 m. sausio 9 d. ieškovės atstovė pateikė prašymą leisti susipažinti su baudžiamosios bylos medžiaga ir pasidaryti jos nuorašus, nurodė, kad ieškovė rengiasi kreiptis į teismą ginčyti civilinio proceso tvarka (ieškovė reikiamus nuorašus pasidarė 2019 m. vasario 6 d.). Šie faktai paneigė ieškovės teiginį, kad tik 2019 m. pabaigoje jai paaiškėjo, kad automobilio atgauti nebepavyks (2019 m. lapkričio 22 d. buvo priimtas prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą ir transporto priemonę grąžinti atsakoviui), taigi jokio lūkestio jį akivaizdžiai neturėjo jau nuo 2018 m. gruodžio 6 d.
19. Aplinkybės, kad ieškovė yra užsienio valstybėje reziduojantis asmuo, apeliacinės instancijos teismas taip pat nepripažino svarbia priežastimi, sudarančia pagrindą atnaujinti praleistą ieškino senaties terminą. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad si aplinkybės nereikšmingas, nes ieškovės teises gynė atstovai – šioje srityje besispecializuojanti Lietuvos įmonė „Alfa Baltic“ ir pastarosios įgaliotas advokatas (nors į bylą ieškovės atstovas pateikė tik 2020 m. sausio 17 d. išrašą iš atstovavimo sutarties, o posėdžio metu teigė, kad anksčiau ieškovei atstovavo kitas atstovas, tačiau iš ikiteisminio tyrimo medžiagos nustatyta, kad įgaliojimas atstovauti ieškovei atstovai visose teisėsaugos ir teisminėse institucijose Lietuvoje praktikuojančiam advokatai buvo išduotas prieš metus (2019 m. sausio 25 d.), o avansinė sąskaita dėl ieškino parengimo ir atstovavimo išrašyta 2019 m. gruodžio 20 d., kai ieškino

senaties terminas dar nebuvo pasibaigęs).

20. Nors ieškovė apeliaciniame skunde kaip vieną iš svarbių aplinkybių atnaujinti ieškinio senaties terminą nurodė COVID-19 pandemiją, tačiau, apeliacinės instancijos teismo teigimu, ieškovė nekonkretizavo, kokius trūkštamus dokumentus, reikalingus civiliniam procesui inicijuoti, ieškovei sukludę perduoti jos atstovams Lietuvoje COVID-19 pandemija, nes byloje buvo nustatyta, kad faktiškai visų prie ieškinio pateiktų priedų kopijas ieškovės atstovai 2019 m. pradžioje gavo iš minėtos ikiteisinio tyrimo bylos.
21. Apeliacinės instancijos teismas taip pat nesutiko ir su ieškovės argumentu, kad ieškinio senaties terminas turi būti atnaujintas vien dėl to, jog yra praleistas tik keletu dienų.
22. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su atsakovo, kaip sąžiningo įgyjejo, argumentais, kad, ieškovei nepateikus vindikacinio ieškinio ilgau kaip trejus metus, jis įgyjo teisę pagrįstai tikėtis, jog ieškovė šios savo teisės yra atsisakiusi. Byloje nebuvo ginčo dėl to, kad atsakovas ginčo automobiliu įsigio sumokėdamas pardavėjų didelę kainą, todėl, išreikalavus šį daiktą iš jo valdymo, jis patirtų itin didelius nuostolius. Automobilis buvo pagrobtas iš draudėjo, ieškovė už automobilio draudimą nuo vagysčių iš jo gavo draudimo įmokas, be to, teikdama draudimo paslaugas, prisidėdama galimui nuostolių rizikai, draudžia savo veiklą, todėl labiau tikėtina, kad prastai draudikui yra atlyginamos išmokėtos draudimo išmokos. Dėl ieškovės neveikimo praleisto ieškinio senaties termino atnaujinimas pažestų proporcingumo principą bei teisetus sąžiningo įgyjejo lūkesčius tikėtis ieškinio senaties termino praleidimo pasekmų, sukurtų prielaidas ieškovei piktnaudžiauti savo teise, neskatintų operatyvaus ginčo sprendimo ir teisinės taikos atkūrimo, nes aktyvių veiksmų savo teisėms ginti ginčo teisenos tvarka ieškovė nesiėmė dėl nežinomų priežasčių.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

23. Kasacinių skundu ieškovė prašo panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 12 d. nutartį ir Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. birželio 10 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – grąžinti bylą nagrinėti iš naujo, priteisti bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 23.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė CPK 314 straipsnį. Ieškovė byloje pareiškė vindikacinį reikalavimą, tačiau teismas nusprendė jos ieškinį atmesti dėl praleisto ieškinio senaties termino. Dėl to ieškovė su apeliaciniu skundu pateikė įrodymus, patvirtinančius reikšmingą ieškinio senaties termino skaičiavimui aplinkybę, kad ji susirašė nuo atsakovo dėl taikos ginčo sprendimo išsprendimo, todėl nebuvo laiku kreipiasi į teismą. Apeliacinės instancijos teismas, net ir nustatęs, kad toks įrodymas galėjo būti pateiktas pirmosios instancijos teisme, turėjo įvertinti CPK 314 straipsnyje nustatytas išimtis ir šį įrodymą priimti, nes tai esminė ginčo išsprendimui įtakos turinti aplinkybė.
- 23.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė ieškinio senaties skaičiavimo reglamentuojančias teisės normas. Byloje esančios aplinkybės patvirtino, kad ikiteisinis tyrimas nutrauktas 2019 m. lapkričio 22 d., todėl tik tada faktiškai paašėjo, jog baudžiamojo proceso metu nepavyks atgauti pavogto automobilio. Be to, 2019 m. viduryje ir antroje metų pusėje vyko derybos su atsakovu dėl automobilio išpirkimo, taigi buvo siekiama ginčą spręsti taikiai, nesikreipiant į teismą ir dėl to nedidinant šalių išlaidų. Atkreiptas dėmesys ir į tai, kad ieškinyje teismui pateiktas praėjus trejiems metams ir penkioms dienoms nuo automobilio vagystės, t. y. itin nežymiai, taip pat mažiau nei trejiems metams nuo nuosavybės teisės į automobilį perėjimo ieškovei, atitinkamai tik keliems mėnesiams po nutrikusių derybų. Dėl šių aplinkybių apeliacinės instancijos teismas turėjo padaryti išvadą, kad pagal CK 1.130 straipsnio 2 dalį nutrūko ieškinio senaties terminas.
24. Atsakovas atsiliepimu į ieškovės kasacinį skundą prašo jį atmesti, palikti nepakeistą Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 12 d. nutartį, priteisti bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais esminiais argumentais:
- 24.1. CK 4.96 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisės norma yra specialioji lyginant su CK 1.127 straipsnio 1 dalimi, todėl joje nustatytas 3 metų terminas, per kurį galima išreikalauti daiktą iš sąžiningo įgyjejo, prasideda nuo daikto praradimo, o ne nuo sužinojimo apie pažeistą teisę momento. Pagal CK 1.128 straipsnį, prievolės asmenų pasikeitimas nepakeičia ieškinio senaties termino ir jo skaičiavimo tvarkos, jeigu įstatymai nenustato ko kita. Subrogacijos atveju draudikas tik perima draudėjo teises, todėl ieškinio senaties pradžia nepriklauso nuo draudimo išmokos išmokėjimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-46/2009). Dėl to ieškovė, perėmusi nuosavybės teises į automobilį, įgyjo tiek pat teisių ir pareigų, kaip ir buvęs savininkas, taip pat teisę išreikalauti daiktą iš sąžiningo įgyjejo per trejų metų terminą. Ieškovei jau nuo 2017 m. rugpjūčio 2 d. buvo žinoma, kas yra sąžiningas įgyjejas, todėl ji nuo 2017 m. rugpjūčio 2 d. turėjo galimybę kreiptis į teismą dėl turto išreikalavimo iš sąžiningo įgyjejo. Baudžiamajame procese nebuvo sprendžiamas daikto išreikalavimo iš sąžiningo įgyjejo klausimas, todėl Kauno apygardos teismas pagrįstai 2018 m. gruodžio 6 d. nutartimi išaškino ieškovei teisę kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka norint atgauti prarastą turą. Ieškovė, atstovaujama kompetingų teisininkų ir advokato, turėdama patirties analogiškose bylose, žinodama, kas yra sąžiningas įgyjejas, trejus metus neteikė ieškinio teismui dėl daikto išreikalavimo iš atsakovo, todėl teismai teisingai nusprendė, kad ieškovė praleido trejų metų terminą kreiptis į teismą. Praleistas ieškinio senaties terminas gali būti atnaujinamas nurodžius svarbias tokio termino praleidimo priežastis, tačiau ieškovė tokių priežasčių svarbos byloje nepagrindė.
- 24.2. Atsakovas atsiliepime į ieškinį prašė taikyti ieškinio senatį, todėl ieškovė, siekdama pagrįsti ieškinio senatį atnaujinti svarbias aplinkybes, turėjo galimybę jau pirmame teismo posėdyje pateikti visus reikšmingus įrodymus.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ieškinio senaties termino skaičiavimo taisyklių

25. Nagrinėjamoje byloje keliamas ieškinio senaties termino skaičiavimo taisyklių taikymo klausimas. Ieškovė nurodo, kad teismai nepagrįstai netaikė CK 1.130 straipsnio 2 dalies ir nepripažino, kad ieškinio senaties terminas nutrūko, be to, netaikė, kad, net jeigu terminas ir praleistas, yra pagrindas jį atnaujinti.
26. Ieškinio senatis – tai įstatymu nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 straipsnis), ieškinio termino praleidimas yra pagrindas ieškinį atmesti, jeigu kita ginčo šalis to reikalauja ir teismas praleisto termino neatnauja (CK 1.126, 1.131 straipsniai).
27. Esant pareikštam šalies prašymui taikyti ieškinio senatį, sprendžiama klausimas dėl ieškinio senaties termino trukmės ir eigos pradžios nustatymo, sustabdymo, pratęsimo, nutraukimo ir atnaujinimo teisės normų taikymo teismas privalo *ex officio* (pagal pareigas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-58-701/2021, 69 punktas).
28. Pagal bendrąją ieškinio senaties termino eigos pradžios nustatymo taisyklę, įtvirtintą CK 1.127 straipsnio 1 dalyje, ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Ši taisyklė taikoma, jeigu kitos CK normos arba kiti įstatymai nenustato kitokios ieškinio senaties terminų eigos pradžios skaičiavimo tvarkos (CK 1.127 straipsnio 1 dalis).
29. Nagrinėjamam atvejui aktualus CK 4.96 straipsnio, reglamentuojančio daikto išreikalavimo iš sąžiningo įgyjejo sąlygas, 1 dalyje įtvirtintas specialus ieškinio senaties terminas savininko teisėms ginti ir jo pradžios nustatymo tvarka. Šioje normoje nurodyta, kad vindikacinį reikalavimą savininkas gali pareikšti per trejus metus nuo daikto praradimo momento.
30. Pagal šią taisyklę, ieškovė daiktą išreikalavimo iš sąžiningo įgyjejo reikalavimą turėjo pareikšti per trejus metus nuo daikto praradimo momento, t. y. nuo automobilio vagystės dienos (2017 m. sausio 21 d.). Ieškovė pateikė ieškinį šioje civilinėje byloje 2020 m. sausio 27 d., taigi ieškinyje buvo pareikštas praėjus trejiems metams ir šešioms dienoms po vagystės, taigi ir po ieškinio termino pradžios.
31. Nagrinėjami atveju teismai tinkamai nustatė ieškinio senaties termino pradžią, tačiau, atsižvelgiant į kasacinio skundo argumentus, pasisakyti, ar buvo pagrindas taikyti ieškinio senaties termino nutraukimo institutą šioje byloje.

Dėl ieškinio senaties termino nutraukimo pagrindų

32. CK 1.130 straipsnyje reglamentuojami pagrindai, kuriems esant ieškinio senaties terminas nutraukiamas. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ieškinio senaties terminą nutraukia ieškinio pareikšimas įstatymų nustatyta tvarka. Taip pat ieškinio senaties terminą nutraukia skolininko atlikti veiksmai, kurie lūdi, kad jis pripažįstą prievolę (to paties straipsnio 2 dalis). Nutrauktas ieškinio senaties terminas prasideda iš naujo nuo to momento, kai įsnyko aplinkybės, kurios buvo pagrindas ieškinio senaties terminui nutraukti. Jeigu ieškinio senaties terminą nutraukė ieškinio pareikšimas, tai ieškinio senaties terminas prasideda iš naujo nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, jeigu šį ginčo teisinio santykio galima pareikšti tapatų reikalavimą (to paties straipsnio 3 dalis).
33. Iš aptartos normos matyti, kad ieškinio senaties terminą nutraukia dvi aplinkybių grupės – skolininko veiksmai šiam pripažįstant skolą bei suinteresuoto asmens kreipinasis į teismą dėl savo teisių gynimo.
34. Pagal kasacinio teismo praktiką, skolininko veiksmais, nutraukiančiais ieškinio senaties termino eigą, laikomi veiksmai, kai skolininkas pripažįsta kreditoriaus pretenziją, sumoka dalį pagrindinės skolos arba netesybų, palikamas už pagrindinę skolą, taip pat kai šalis modifikuoja sutartį taip, kad iš jos turinio matyti, jog skolininkas pripažįsta skolą, kai skolininkas prašo keisti sutartį, atidedant ar šėdstant mokėjimus, akceptuoja įkaso pavedimą ir kiti panašūs veiksmai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-67/2008; 2019 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-168-687/2019, 34 punktas).
35. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad antroji ieškinio senaties terminą nutraukianti aplinkybių grupė – kreipinasis su ieškiniu į teismą (CK 1.130 straipsnio 3 dalis) – neturėtų būti aiškinama gramatiškai, kaip apimanti tik teisinę gynybą *stricto sensu* (siaurąja reikšme), bet atsižvelgiant į šios normos tikslą, kad ieškinio senaties terminą gal būtų nutraukę suinteresuoto asmens veiksmai, kurie sukėlė teisinius padarinius, analogiškus kreipimuisi į teismą (teisių pripažinimą). Pavyzdžiui, byloje, kurioje reikalavimas dėl skolos ir delspinigių išieškojimo buvo įgyvendintas ne teismo tvarka, bet paduodant notariui prašymą dėl vykdomojo dokumento išdavimo, kasacinis teismas nusprendė, kad CK 1.130 straipsnyje reglamentuojamos ieškinio senaties termino nutraukimo taisyklės taikytinos ir paduodant prašymą notariui dėl vykdomojo dokumento išieškoti skolą ir delspinigių išdavimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-403/2022, 39 punktas).
36. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad ginčo automobilis „duomenys neskelbtini“ 2014 m. kovo 21 d. buvo įregistruotas savininkės – Ispanijos įmonės LB ARQUITECTOS SL vardu. Automobilis 2017 m. sausio 21 d. buvo pavogtas Ispanijoje, 2017 m. sausio 22 d. dėl jo vagystės įregistruotas iš registro. Apie automobilio vagystę policijos pareigūnams 2017 m. sausio 22 d. pranešė Ispanijos įmonės LB ARQUITECTOS SL administratorius J. A. B. M. (J. A. B. M.). Ieškovė Ispanijos draudimo bendrovė „Allianz Compania De Seguros Reaseguros S. A.“, kurioje buvo apdraustas ginčo automobilis, pripažindama pirmiau nurodytą įvykį draudžiamuoju, išmokėjo Ispanijos įmonei LB ARQUITECTOS SL 32 200 Eur draudimo išmoką ir pagal draudimo sutartį nuosavybės teisę į įregistruotą transporto priemonę ir visos kitos su šiuo daiktu susijusias išvestines teises neatšaukiami perėjo ieškovei. Atsakovas 2017 m. birželio 27 d. Vokietijoje įsigijo ginčo automobilį.
37. Teismai nustatė, kad ieškovės įgaliota atstovė Lietuvoje UAB „Alfa Balt“ 2018 m. rugpjūčio 10 d. kreipėsi į Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūrą su prašymu sulaukytą automobilį grąžinti teisėtai savininkei (ieškovei) Ispanijos draudimo bendrovei „Allianz Compania De Seguros Reaseguros S. A.“ ir šis prašymas Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūros 2018 m. rugsėjo 11 d. nutarimu buvo tenkinamas, tačiau atsakovas apskundė šį nutarimą. Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės vyriausiasis prokuroras 2018 m. spalio 8 d. nutarimu skundą atmėtė. Marijampolės apylinkės teismas 2018 m. lapkričio 7 d. nutarimu taip pat atmėtė pareiškėjo D. S. skundą dėl Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės vyriausiojo prokuroro 2018 m. spalio 8 d. nutarimo panaikinimo. Vis dėlto Kauno apygardos teismas 2018 m. gruodžio 6 d. nutarimu panaikino Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartį ir priėmė naują sprendimą: panaikino Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūros 2018 m. rugsėjo 11 d. nutarimą grąžinti automobilį ieškovei, atitinkamai panaikino Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės vyriausiojo prokuroro 2018 m. spalio 8 d. nutarimą. Kauno apygardos teismas 2018 m. gruodžio 6 d. nutartyje nurodė, kad tiek ieškovė, tiek sąžiningas įgyjejas D. S. šiame ikiteisminio tyrimo yra pareiškę prašymus dėl automobilio grąžinimo, t. y. tarp automobilio savininkės ir sąžiningo įgyjejo yra kilęs civilinio pobūdžio ginčas. Daikto savininkas, norėdamas išsireikalauti daiktą iš sąžiningo įgyjejo, turi teisę kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka. Kilus civiliniam ginčui dėl teisės į ikiteisminio tyrimo metu paimitus daiktus, jie nėra grąžinami nei vieni iš šalių, kol neįsiteisės civilinio proceso tvarka priimtas sprendimas. Ikiteisminis tyrimas 2019 m. lapkričio 22 d. nutarimu buvo nutrauktas nurodant, kad ginčas dėl automobilio nuosavybės nustatymo turi būti sprendžiamas taikant civilinės teisės ir civilinio proceso teisės normas.
38. Taigi, nagrinėjamoje byloje keliamas teisinis klausimas, ar ieškovės atstovų kreipinasis 2018 m. rugsėjo 10 d. į Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūrą su prašymu sulaukytą automobilį grąžinti jo teisėtai savininkei (ieškovei) Ispanijos draudimo bendrovei „Allianz Compania De Seguros Reaseguros S. A.“, šio prašymo tenkinimas Marijampolės apylinkės prokuratūros 2018 m. rugsėjo 11 d. nutarimu, taip pat aplinkybė, kad Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės vyriausiasis prokuroras 2018 m. spalio 8 d. nutarimu atmėtė pareiškėjo D. S. (automobilio įgyjejo) skundą, vertintini kaip ieškinio senatį nutraukiančios aplinkybės (CK 1.130 straipsnio 3 dalies prasme).
39. Įvertinus kasacinio teismo praktiką, pagal kurią, kaip minėta, ši norma aiškinama ne gramatiškai, o atsižvelgiant į šios normos tikslą, sprendžina, kad šiuo atveju savininko kreipinasis ikiteisminio tyrimo metu į prokuratūrą su prašymu grąžinti pavogtą daiktą ir prokuratūrai šį prašymą tenkinus, tokie savininko veiksmai savo padarinius prilyginami ieškinio pareikšimui CK 1.130 straipsnio 3 dalies prasme ir todėl nutraukia ieškinio senaties terminą. Papildomai šią išvadą pagrindžia ir tai, kad civilinių teisių įgyvendinimas ir gynimas paprastai vyksta laikantis subsidarumo principo, todėl nepagrįsta būtų reikalauti iš civilinių teisių santykių subjektų siekti savo pažeistų teisių gynybos vienu metu keletu alternatyvių būdų, ypač įvertinus aplinkybę, kad, esant sprendimui grąžinti ginčo automobilį ieškovei, nebuvo net teisinio pagrindo kreiptis su vindikaciniu ieškiniu į teismą.
40. Kasacinis teismas, remdamasis teismų nustatytomis aplinkybėmis, turinčiomis reikšmės ieškinio senaties termino pradžios nustatymui, teisės taikymo aspektu patikrina, ar byla nagrinėjama teismai teisingai taikė ir aiškino ieškinio senatį reglamentuojančias teisės normas (žr. p.vz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-328-219/2017 26 punkta; 2023 m. vasario 23 d. nutarties baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-37-648/2023 68 punktą ir kt.). Kad teismai nepagrįstai nenustatė ieškinio senaties termino nutraukimo nuo 2018 m. rugpjūčio 10 d. (kreipimuisi į Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūrą datos) ir prasižėmė iš naujo 2018 m. gruodžio 6 d., kai Kauno apygardos teismas panaikino Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartį ir priėmė naują sprendimą, įvertinus aplinkybę, kad ieškinio senaties terminas buvo nutrūkęs beveik keturis mėnesius, o ieškovė pateikė ieškinį 2020 m. sausio 27 d., praėjus trims metams ir šešioms dienoms po ieškinio senaties termino pradžios (vagystės), išsiaiškintus nutraukto ieškinio senaties termino laikotarpį iš ieškinio senaties termino eigos, sprendžina, kad ieškovė ieškinio senaties termino nepraleidė.
41. Įvertinus, kad ieškinio senaties terminas nutrūko, teisėjų kolegija dėl termino neatnaujinimo pagrįstumo nepasisako, nes jis neturi teisinės reikšmės bylos rezultatui.

42. Apibendrinama išdėstyti argumentus teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai nustatė ieškinio senaties termino pradžią, tačiau netinkamai taikė ieškinio senaties termino nutraukimą reglamentuojančias normas ir nepagrįstai neatsižvelgė į tai, kad šis terminas buvo nutrauktas. Kadangi teismai nustatė, kad ieškinio senaties terminas buvo praleistas tik šešiomis dienomis, kasaciniam teismui nusprendus, kad senaties terminas buvo nutrauktas, yra pagrindas kasacinį skundą patenkinti, panaikinti skundžiamus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus, priimti naują sprendimą, nustatant, kad ieškovė nepraleido ieškinio senaties termino (CPK 359 straipsnio 1 dalies 4 punktas).
43. Vindikacinio ieškinio pagrįstumo klausimas ir jo turinio bei sąlygų nustatymas yra fakto klausimas. Kasacinis teismas sprendžia tik teisės klausimus ir, nagrinėdamas bylą, nenustato faktinių aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis), todėl nurodyti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų trūkumai negali būti ištaisyti kasaciniame teisme. Šioje nutartyje išskeltus teisės klausimus iš esmės turėtų įvertinti pirmosios instancijos teismas, kurio kompetencija apima ir faktų nustatymą. Tokiu būdu bus sudaryta galimybė šalims pasisakyti visais byloje aktualiais fakto ir teisės klausimais. Atsižvelgiant į tai, pirmosios instancijos teismo sprendimas ir atitinkamai apeliacinės instancijos teismo nutartis naikunami ir byla perduodama nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui (CPK 360 straipsnis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

44. Kasaciniame teisme pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo rengiama, todėl šių išlaidų atlyginimo klausimas nespręstinas.
45. Kasaciniam teismui nusprendus bylą grąžinti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, bylos šalių bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti pirmosios instancijos teismui, atsižvelgiant į galutinį bylos išnagrinėjimo rezultatą (CPK 93 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 360, 362 straipsniais,

n u t a r i a :

Panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 12 d. nutartį ir Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. birželio 10 d. sprendimą.
Bylą perduoti iš naujo nagrinėti Marijampolės apylinkės teismui.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjos
Bublienė

Egidija Tamošiūnienė

Agnė Tikiūnaitė